

בבא בתרא

דף ד' עמוד ב'

"המקיף את חברו"

1

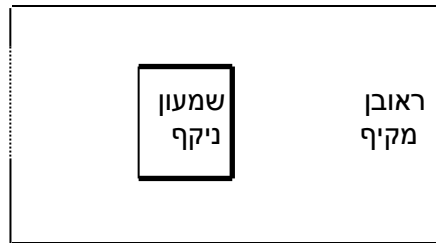
דודי זינגר

משנה: המקיף את חברו

מתני'. המקיף את חברו משלש רוחותיו, וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית - אין מחייבין אותו; רבי יוסי אומר: אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל.

הסבר:

- המשנה עוסקת בשדה הנמצאת בבקעה שם אין חובה לגדור.
- אדם שיש לו מספר שדות המקיפות את שדה חברו מכל הכיוונים.

2

- **חכמים אומרים** אם (ראובן) הקיף (בנה כותל) משלושה כיוונים את שדה שמעון, אין מחייבים את שמעון להשתתף בתשלום על בניית הכותל. (אין לא תועלת בגדר כי עדיין שדהו פרוצה מכיוון רביעי).
- **רבי יוסי אומר** אם עמד וגדר את הכיוון הרביעי (לא ברור מלשון המשנה , מי גדר את הרביעית – מקיף או ניקף (ראובן או שמעון), מחייבים את שמעון לשלם על כל ההוצאות.

הסבר המחלוקת בין חכמים לרבי יוסי (לפי הבנת הגמרא).

במקרה שעמד וגדר את הרביעית

גם חכמים וגם רבי יוסי מחייבים את הניקף להשתתף בהוצאות בניית הכותל, הגמרא מבנה שרבי יוסי מחייב את הניקף בתשלום יותר גבוה מחכמים.

גמרא:

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כר' יוסי, דאמר: אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל, ל"ש עמד ניקף, ל"ש עמד מקיף.

הסבר:

שמואל פוסק שהלכה כרבי יוסי, ומוסיף שלא משנה אם המקיף או הניקף גדרו את הגדר הרבעית, בכל מקרה מחייבים את הניקף להשתתף בכל ההוצאות.

מחלוקת:

רבי יוסי אמר שמחייבים את הניקף בהשתתפות בהכל (בכל ההוצאות), רב הונא וחייא בר רב חולקים בהסבר המילה "הכל" איתמר, רב הונא אמר: הכל - לפי מה שגדר; חייא בר רב אמר: הכל - לפי דמי קנים בזול.

<p>שמעון (הניקף) צריך לשלם לפי עלות הגדר. (לפי המחיר ששילם ראובן). <u>לדוגמה:</u> אם ראובן בנה כותל מזהב, שמעון חייב להשתתף בחצי מעלות בניית כותל מזהב.</p>	<p>רב הונא</p>
<p>שמעון צריך לשלם עלות בניית גדר זולה, גם במקרה וראובן בנה גדר יקרה.</p>	<p>חייא בר רב</p>

גמרא:

תנן: המקיף את חברו משלש רוחותיו, וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית - אין מחייבין אותו, הא רביעית - מחייבין אותו; אימא סיפא, רבי יוסי אומר: אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל;

הגמרא מנסה לברר מה ההבדל בין תנא קמא לבין רבי יוסי, ברור שיש הבדל בסיסי שתנא קמא מחייב את הניקף להשתתף בתשלומים פחותים ממה שמחייב רבי יוסי.

הסבר מחלוקת תנא קמא ורבי יוסי לפי רב הונא:

בשלמא לרב הונא דאמר: הכל - לפי מה שגדר בה, היינו דאיכא בין ת"ק ורבי יוסי, ת"ק סבר: הכל - לפי דמי קנים בזול אין, ומה שגדר לא, ורבי יוסי סבר: הכל - לפי מה שגדר;

4

רב הונא קבע שהחיוב של רבי יוסי בתשלום "הכל", הוא תשלום על כל הכותל גם במקרה שהמקיף בנה כותל יקר. לפי רב הונא- ניתן להסביר את ההבדל בין תנא קמא שמחייב בתשלום, לבין רבי יוסי שמחייב בתשלום גבוה יותר

תנא קמא יסבור דמי קנים בזול,

רבי יוסי מחייב לפי הערך המדוייק של החומר שממנו גדר .

הסבר מחלוקת תנא קמא ורבי יוסי לפי רב הונא:

שאלה:

אלא לחייה בר רב דאמר: הכל - לפי דמי קנים בזול, מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי?
אי דמי קנים בזול לא קיהיב ליה, מאי קיהיב ליה?

על דעתו של חייא בר רב, יש קושי בהבנת מחלוקת תנא קמא ורבי יוסי.

שלדעת רבי חייא : רבי יוסי מחייב את הניקף לשלם על כל הכתלים בשווי של כותל הבנוי מהחומר הפשוט ביותר (דמי קנים בזול), שואלת הגמרא ומה יהיה דעתו של תנא קמא? הרי תנא קמא מחייב בפחות ממה שמחייב רבי יוסי? ומה פחות מחיוב על דמי קנים בזול?

תשובה:

5

לשאלה זו מספר הסברים ותשובות

א) אי בעית אימא: אגר נטירא איכא בינייהו, תנא קמא סבר: אגר נטירא אין,
דמי קנים בזול לא, ורבי יוסי סבר: דמי קנים בזול.

הסבר ראשון, ההבדל הוא דמי שמירה, שמשלמים לשומר בשעה שהפרות בשלים, וזהו סכום זעום.

תנא קמא: ישלם הניקף דמי שמירה – אגר נטירא.

רבי יוסי: ישלם הניקף דמי קנים בזול.

מחייבין אותו דמי שמירה (עלות העסקת שומר) לא מחייבין אותו על עלות בניית הגדר	תנא קמא (גדר את הצד הרביעי)
מחייבין אותו על הכל גם על דמי השמירה וגם על עלות הבניית גדר זולה.	רבי יוסי

ב) ואי בעית אימא: ראשונה שניה ושלישית איכא בינייהו, ת"ק סבר: רביעית הוא דיהיב ליה, אבל ראשונה שניה ושלישית - לא יהיב ליה, ור' יוסי סבר: ראשונה שנייה ושלישית נמי יהיב ליה.

הסבר שני

ת"ק ישלם הניקף רק עבור הגדר הרביעית

רבי יוסי ישלם הניקף, גם עבור הגדר הראשונה השניה והשלישית.

6

מחייבין אותו לשלם עלות בניית גדר זולה, רק על הגדר הרביעית	תנא קמא (גדר את הצד הרביעי)
מחייבין אותו לשלם עלות בניית גדר זולה על כל הצדדים (כל הגדר)	רבי יוסי

1א) איבעית אימא: מקיף וניקף איכא בינייהו, דת"ק סובר: טעמא דעמד ניקף דמגלגלין עליו את הכל, אבל עמד מקיף - אינו נותן לו אלא דמי רביעית; ורבי יוסי סבר: ל"ש ניקף ול"ש מקיף, אם עמד וגדר - מגלגלין עליו את הכל.

הסבר שלישי ההבדל מקיף וניקף

ת"ק רק אם עמד הניקף וגדר, הנקף מחוייב לתת את הכל אבל, אם המקיף גדר הניקף משלם רק את הרביעית.
רבי יוסי אין הבדל מי גדר את הרביעית בכל מקרה משלם הניקף את הכל.

תנא קמא (גדר את הצד הרביעי)	הניקף (שמעון) משלם על כל הגדר מחיר עלות גדר זולה רק במקרה והוא זה שגדר את הצד הרביעי
רבי יוסי	הניקף (שמעון) משלם על כל הגדר מחיר עלות גדר זולה בכל מקרה גם אם הוא בנה את הגדר וגם אם המקיף ראובן בנה את הגדר

ג2) לישנא אחרינא: מקיף וניקף איכא בינייהו, ת"ק סבר: אם גדר מקיף את הרביעית נמי יהיב ליה; ורבי יוסי סבר: אם עמד ניקף וגדר את הרביעית הוא דיהיב ליה, דגלי דעתיה דניחא ליה, אבל אם גדר מקיף - לא יהיב ליה מידי.

7

(עד כאן רבי יוסי מחמיר ות"ק מיקל. בקטע הבא שיטה חדשה בה חכמים מחמירים ורבי יוסי מיקל.)

לשון אחרת- כלומר שיטה חדשה והפוכה מהקודמת. ההבדל מקיף וניקף:

ת"ק סובר גם אם המקיף גדר הניקף מחוייב לשלם.
רבי יוסי מיקל וסובר רק אם הניקף גדר מחייבים אותו כי גלה דעתו שנוח לו בגדר אבל אם מקיף גדר אין מחייבים אותו.

<p>הניקף (שמעון) משלם על כל הגדר מחיר עלות גדר זולה בכל מקרה גם אם הוא בנה את הגדר וגם אם המקיף ראובן בנה את הגדר.</p>	<p>תנא קמא (גדר את הצד הרביעי)</p>
<p>הניקף (שמעון) משלם על כל הגדר מחיר עלות גדר זולה רק במקרה והוא זה שגדר את הצד הרביעי</p>	<p>רבי יוסי</p>

רוניא ורבינא

רוניא, אקפיה רבינא מארבע רוחותיו. א"ל: הב לי כמה דגדרי, לא יהיב ליה. הב לי לפי קנים בזול, לא יהיב ליה. הב לי אגר נטירותא. לא יהיב ליה.

לרבינא היו שדות המקיפות את שדהוא של רוניא מארבעת הכיוונים. הלך רבינא וגדר את ארבעת הכיוונים בין השדות. יוצא שרוניא קיבל שדה המוקפת בגדר ומוגנת. דרש רבינא מרוניא להשתתף בהוצאות הגדר. ורוניא לא הסכים לשלם לו. (גם לפי דמי קנים בזול סירב רוניא לשלם וגם תשלום שמירה לשומר).

יומא חד הוה קא גדר דיקלי, אמר ליה לאריסיה: זיל שקול מניה קיבורא דאהיני. אזל לאתויי, רמא ביה קלא, א"ל: גלית דעתך דמינח ניחא לך, לא יהא אלא עיזא בעלמא, מי לא בעי נטירותא? א"ל: עיזא בעלמא לאו לאכלויי בעיא. א"ל: ולא גברא בעית דמיכלי לה?

יום אחד ראה רבינא את רוניא קוטף- את תמרים. אמר רבינא לפועל שלו: "לך קח ממנו אשכול תמרים" הלך השומר ורוניא צעק עליו שהוא גונב. אמר רבינא לרוניא: זאת הוכחה שהגדר עוזרת ונוחה לך. שאתה צריך או גדר או שומר שיגנו עליך שאפילו עז שנכנסת לשטח, תזיק לך. (לכן שלם לי לפחות דמי שמירה) ענה לו רוניא בחוצפה עז לא באה לאכול תמרים. אמר לו רבינא ואם יבוא גנב האם אינו צריך שמירה? והגדר שבנייתי חוסכת לך את דמי השמירה.

אתא לקמיה דרבא, א"ל: זיל פייסיה במאי דאיפייס, ואי לא, דאיננא לך דינא כר"ה אליבא דרבי יוסי. תבע רבינא את רוניא לפני רבא. אמר רבא לרוניא כדאי לך להתפשר להצעת רבינא אחרת אקבע פסק דין כדעת רב הונא בשיטת רבי יוסי-כך ההלכה- ותאלץ לשלם מחיר מלא של כל הגדר.

דינא דבר מצרא

הקדמה-

דינא דבר מצרא: מהפסוק "ועשית הטוב והישר בעיני ה' אלוהיך" (ספר דברים, פרק ו', פסוק י"ח).

אנו לומדים שעל האדם לנהוג בדרכים טובות ומועילות בכל דרכיו. ומכאן אמרו חכמים במקרה שאדם מוכר את השדה שלו עליו להציע את השדה קודם כל לבעלי השדות הצמודות לשדה שלו, ולתת להם אפשרות להגדיל את השדה שלהם.

שכן יהיה נוח יותר לחרוש ולטפל בשני שדות סמוכים, מאשר לקנות חלקה במקום אחר ואז יצטרך לשלם עבור ניידות הכלים והפועלים.

בעלי השדה בצד השדה שנמכרת נקראים בר מצרא.

10

המקרה:

רוניא זבן ארעא אמיצרא דרבינא, סבר רבינא לסלוקי משום דינא דבר מצרא; א"ל רב ספרא בריה דרב ייבא לרבינא, אמרי אינשי: ארבעה לצלא, ארבעה לצללא.

הסבר:

מסופר כי רוניא שהיה עני הצליח לקנות שדה שיש בה דין בר מצרא, שדה הסמוכה לשדה של רבינא.

חשב רבינא לסלקו מהעסקה בהסתמך על דינא דבר מצרא בקש רבינא שרב ספרא יפסור ביניהם, האם הוא יכול לסלק את רוניא או לא. ענה לו רב ספרא, יש פתגם האומר: ארבעה לצלה וארבעה לצללא

פרוש אחד לפתגם כשם עשיר זקוק לארבעה לחמים לארוחה כך עני זקוק לארבעה לחמים לארוחה.

אתה מסתמך על הפסוק "ועשית הטוב והישר", וכל הרעיון של פסוק זה הוא השכנת שלום ועשיית חסד, ורוניא העני זקוק לשדה לפרנסה.

פרוש שני רוניא היה רצען- מעבד עורות, והיו לו הוצאות רבות היה קונה העורות בארבעה זוזים ומשלם למעבדי העורות עוד ארבעה זוזים, ולא נשאר לו מספיק כסף לפרנסת ביתו, ולכן רבינא עזור לו ולמרות שמצד " דין בר מצרא אתה יכול לסלקו , תשאיר לו השדה, מצד ועשית הטוב והישר.

פרוש שלישי לרבינא היו כבר ארבע שדות כמו שלמדנו בקטע הקודם. אצלו יש עושר וברכה ניכרים לעין. זה לא יראה טוב אם ידחק את רוניא שהיה עני וזקוק לשדה לפרנסת ביתו.